

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՋ ԼԺԿ-Ի ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԿԵՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ
ԳԻՏԱԿԱՆ — ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

2802-1

Հեռագրա կոմսուլտացիա սկսված 1940 թ. 10 ամի 15 օր

Արմ.

3-4386a

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

ԻՆՉՊԵՏ ՆԱԻՎՊԱՏՐԱՍՏԵԼ ՅԵՎ ԱՆՅԿԱՅՆԵԼ ԴԱՍԸ

ԻՆՎ. № 15921

371
9-15

ԼՈՒՍՀՐԱՏ

Гос.
Публичная
Библиотека
в
Делиград

Յերիան

1940
10 15

Լ. ՉԱԼԹԻԿՅԵՄՆ

ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՆԷԼ ՅԵՎ ԱՆՅԿԱՅՆԵԼ ԴԱՍՐ

Դասը ուսուցման պրոցեսի հիմնական ողակն ե և պարու- նակում ե յերկու կարևոր մոմենտ՝ ա) դասի նախապատրաստումը և բ) դասի անցկացումը:

Ա. ԴԱՍԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

Դասի ճիշտ կազմակերպման առաջին և գլխավոր պայմանը դասի նախապատրաստումն ե: Ուսուցիչը պետք ե նախապատրաս- տի ինչպես ամբողջ թեման, այնպես ել յուրաքանչյուր դասը:

Դասի նախապատրաստման համար անհրաժեշտ ե վորոշել.

1. Դասի տիպը և նպատակը.
2. Դասի բովանդակութունը և ծավալը.
3. Դասի սարքավորումը.
4. Մանկավարժական աշխատանքի ձևերն ու մեթոդները:

ԴԱՍԻ ՏԻՊԸ ՅԵՎ ՆՊԱՏՈՒԿԸ

Ուսուցիչը նախ և առաջ պետք ե պարզ և հստակ պատկե- րացնի, թե ինչ տիպի դաս ե կազմակերպելու և ինչ ե լինելու այդ դասի նպատակը: Այս չացփազանց կարևոր մոմենտ ե, վոր մոռացութեան չպետք ե տալ, քանի վոր միայն վորոշելով դասի տիպը և նպատակը՝ ուսուցիչը հնարավորութուն կունենա ճիշտ կերպով ընտրել համապատասխան գիտակտիկ նյութեր, վորոշել աշխատանքի ձևերն ու մեթոդները:

Դասը կարելի յե բաժանել հետևյալ տիպերի.

1. Այցածի կրկնութեան և ամբողջական դաս, ուսուցիչն այդ ամբողջ ժամը նվիրում ե անցած նյութի (թեմայի կամ բաժնի) կրկնութեանն ու յուրացմանը:
2. Գիտելիքների ստուգման և հաշվառման դաս, յերբ անցած թեման կամ բաժնի կրկնելուց և խորացնելուց հետո, ուսուցիչը ցանկանում ե ստուգել աշակերտների գիտելիքները և հաշվի առ- նել, վորքանով են նրանք յուրացրել ծրագրային այդ բաժինը:

Այդ նպատակով կատարվում ե գրավոր ստուգողական աշխա- տանք:

3. Նոք գիտելիքների հաղորդման դաս, յերբ նախորդ որը ու- սուցիչը կրկնել ե անցած նյութը կամ կատարել գրավոր ստու- գողական աշխատանք, այժմ, ամբողջ դասը նվիրում ե նոր թե- մայի բացատրութեանը և այդ նոր բացատրած նյութի շուրջը կատարում ե վարժութուններ:

4. Խառը տիպի դաս, վորտեղ տեղի յե ունենում և անցածի կրկնութուն և նոր նյութի բացատրութուն ու նրա շուրջը վար- ժութուններ:

Դասերի մեծ մասը խառը տիպի յե լինում, ուսուցիչը տանը հանձնարարած աշխատանքները ստուգելուց և հին դասը կրկնե- լուց ու ամրացնելուց հետո, տալիս ե նոր դաս, կատարում վար- ժութուններ և հանձնարարում համապատասխան տնային աշ- խատանք: Բայց խառը տիպի դասերի հետ, պետք ե տեղի ունե- նան նաև մյուս տիպի դասերը:

Դասի տիպից և նպատակից փոփոխվում ե դասի ամբողջ կառուցվածքը. փոխվում են՝ դասի բովանդակութունը, աշխա- տանքի ձևերը, դասի կանավորումը և գիտակտիկ նյութերը:

Այս բոլորը պարտավորեցնում ե յուրաքանչյուր ուսուցիչին դասին նախապատրաստվելիս նախ և առաջ վորտեղ դասի տիպը և նպատակը:

ԴԱՍԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ԾԱՎԱԼԸ

Դասի տիպը և նրա նպատակը վորոշելուց հետո, ուսուցիչը նյութի ընտրութուն ե կատարում, վորը սերտ կերպով պետք ե կապված լինի նախորդ դասի նյութի հետ: Ուսուցիչը դասագրքից ընտրում ե այն հոդվածը, խնդիրը, վորոնք դասարանում են անցնելու, լուծելու, վորոշում ե աշակերտներին տանը հանձնա- րարելիք աշխատանքը, նշում ե լրացուցիչ գրականութուն, վ- րը կարող ե ողնել նյութի խորացմանը:

Նոր դասի նյութը պետք ե՝ ա) համապատասխանի ծրագ- րին և չխախտի ծրագրի հաջորդականութունը. բ) ծավալով չպետք ե մեծ լինի, վոր 45 բովանդակ հնարավոր լինի անցնել և յուրացնել տալ աշակերտներին. գ) պետք ե հետաքրքրել լինի և աշակերտներին մատչելի. դ) պետք ե հազեցած լինի կոմունիս- տական դաստիարակութեան ելեմենտներով՝ արասցուլի մեր սո- ցիալիստական շինարարութունը, զարգացնի յերեխաների մեջ ինտերնացիոնալիստական, հակակրոնական վողին, ատելութուն սերմանի դեպի ժողովրդի թշնամիները և ներշնչի անսահման սեր ու նվիրվածութուն՝ դեպի մեր մեծ հայրենիքը, նրա հերոսներն ու աշխատավոր մարդկութեան Մեծ առաջնորդ ընկեր Ստալինը:

Գաստիարակչական այս բոլոր մոմենտները պետք է սերտ կապված լինեն ծրագրային նյութի հետ, տարվեն սխտեմատիկորեն յուրաքանչյուր դասի ընթացքում, կապվեն համապատասխան դասի բովանդակության հետ և չկրեն պատահական, կամպանիոն բնույթ:

ԳԱՍԻ ՍԱՐԳՍՎՈՐՈՒՄԸ

Դասի բովանդակությունը և ծավալը վորոշելուց հետո, ուսուցիչը պետք է մտածի դասի կահավորման մասին, այսինքն նախապատրաստի այն դիդակտիկ նյութերը, վորոնք պետք է ուղարկվեն դասը հետաքրքիր և հասկանալի դարձնելու համար և ոգնեն աշակերտներին հեշտությամբ յուրացնելու անցնելիք նոր նյութը:

Այդ սարքավորմանն են վերաբերվում շարժական տառերը, թվաբանական համրիչներ, աղյուսակներ, աշխարհագրական քարտեզներ, գեղարվեստական նկարներ՝ բանավոր խոսքի դարգացման համար, քերականական աղյուսակներ, սխեմաներ, միկրոսկոպ, ֆիզիկական կամ քիմիական փորձեր, կոյեկցիաներ, հերթաբերում, դիագրամներ և այլն: Դասի բովանդակության համաձայն ուսուցիչը պետք է նախորոք պատրաստի համապատասխան դիդակտիկ նյութը, անհրաժեշտ փորձը՝ ներգրավելով այդ աշխատանքի մեջ բարձր դասարանների աշակերտներին (որինակ, աշակերտներին միջոցով կարելի չէ գծել տալ դիագրամներ, քերականական աղյուսակներ, սխեմաներ, մեծացնել այս կամ այն նկարը. պատրաստել փորձը և այլն): Այդ մի կողմից ոգնում է ուսուցչին, տնտեսում նրա ժամանակը, մյուս կողմից՝ ունի դասախարակչական մեծ նշանակություն:

Գասի պլանավորման կարևորագույն մոմենտներից մեկը, մտնավանդ սկսնակ ուսուցչի համար, առարկայի փաստացի մատերիալի ամբողջական և ճիշտ յուրացումն է: Այդ նպատակով յուրաքանչյուր ուսուցիչ դասին նախապատրաստվելիս պարտավոր է.

- ա) նայել և մշակել դասագրքի համապատասխան նյութերը.
- բ) Ձբավարարվել միայն դասագրքի նյութերով, այլ կարգավ լրացուցիչ գրականություն՝ աշակերտներին ավելի ծավառուն և լայն բացատրություն տալու նպատակով.
- գ) նախորոք լուծել այն խնդիրները և վարժությունները, գծագրել յերկրաչափական գծագրերը (թեորեմներն ապացուցելու ամար), նախապատրաստել ֆիզիկական և քիմիական այն փորձերը, վոր կատարվելու յեն դասարանում.

դ) նախորոք ձևակերպել և գրի առնել այն յեղրակացությունները, վոր դասի ընթացքում աշակերտներին տեսերում պետք է գրվեն:

ԱՆԽՈՐՈՔ ԶԵՎԵՐՆ ՈՒ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԳԱՍԻ ԸՆԹԱՑՐՈՒՄ

Յերը ուսուցիչն արդեն վորոշել է դասի տիպը և նպատակը, նշել է դասի բովանդակությունը և անհրաժեշտ դիդակտիկ նյութերը, մշակել է դասագրքի նյութը, կարդացել է լրացուցիչ գրականություն, կատարել է նախատեսված փորձը, լուծել է խնդիրները, վերլուծել է ընտրած նախադասությունները, այնուհետև նա պիտի մտածի մեր կուսակցության կենտրոնական կոմիտեյի պատմական վորոշումներում նշված բաղմապիսի մեթոդների կիրառման մասին, նա պետք է նախորոք մտածի ու ընտրի աշխատանքի այն ձևերը և մեթոդները, վորոնց ճիշտ դործարման միջոցով ծրագրային նյութի ամենաբարդ բաժինը կարելի կլինի հեշտությամբ հասցնել աշակերտներին դիտակցությունը:

Դրա համար յուրաքանչյուր ուսուցիչ պարտավոր է ծրագրային նյութն իմանալու հետ միասին, լավ ուսումնասիրել նաև մասնավոր մեթոդիկաները (լեզվի, թվաբանության, աշխարհագրության և այլն), լավ իմանալ, որինտեղ՝ ինչպես պետք է լուծել խնդիրն անալիտիկ և սինթետիկ մեթոդով, ինչն է գրաձանաչություն հնչական վերլուծական-համադրական մեթոդի եյությունը, ինչպես պետք է աշխատել շարժական տառերով, ինչպես պետք է վերլուծել նախադասությունները, ինչպես կատարել փորձը դեմոնստրատիվ մեթոդով և այլն:

Աշխատանքի ձևերն ու մեթոդները բաղմազան են և կախված են ուսուցչի պատրաստականությունից, փորձից, առարկայից, դասի տիպից, աշակերտների պատրաստականության մակարդակից և այլն, վորոնց մասին այժմ չենք խոսի: Մենք կանգ կառնենք միայն աշխատանքի ընդհանուր ձևերի և մեթոդների վրա, վորոնց կիրառելու դեպքում կարելի չէ ապահովել դասի բարձր վորակը:

Աշխատանքի ընդհանուր մեթոդները հետևյալն են.—

1. Բարձր պահել աշակերտների կարգապահությունը, սովորեցնել աշակերտներին և պահանջել նրանցից դասարանում լուռ լինել, լսել վոչ միայն ուսուցչի բացատրությունը, այլ և լսել ու հետևել ընկերների պատասխաններին, աշակերտների ուշադրությունը կենտրոնացնելուց հետո միայն սկսել աշխատանքը:
2. Մեծ տեղ տալ կրկնությունն ու վարժություններին. յուրաքանչյուր նոր նյութ բացատրելիս կրկնել նախորդ դասի գրված ավոր մոմենտները, հանդուցային կետերը և կապել նոր նյութի հետ.

3. Նոր դատ տալ միայն այն դեպքում, յերբ ուսուցիչը համոզված է, թե անցած նյութը աշակերտներին կողմից լավ է յուրացված:

4. Նոր նյութը բացատրել պարզ, մատչելի և պատկերավոր լեզվով՝ համապատասխան աշակերտների պատրաստականութան:

5. Լայն ոգտագործել դիդակտիկ նյութերը, հաճախակի կազմակերպել երկուրսիաներ, կատարել անհրաժեշտ փորձեր և այդպիսով տեսականը կապել գործնականի հետ:

6. Միտեմատիկ կերպով ստուգել աշակերտների տեսիլն աշխատանքները, հաճախակի հարցնել թույլ աշակերտներին և ոգնել նրանց՝ լավերին հասնելու:

7. Պետք է աշխատել դասի ընթացքում աշխատանքի լծել, դասին մասնակից դարձնել բոլոր աշակերտներին: Այդ նպատակով, թե նոր դասը բացատրելիս, թե աշակերտներին պատասխանելու ժամանակ,— ուսուցիչը պետք է իր տեսողատուժով պահի ամբողջ դասարանը: Ուսուցիչը չպետք է տարվի մի աշակերտի պատասխանով, զբաղվի միայն մեկով և անուշադրութեան մատնի մնացածներին: Նա ուշադրութեամբ լսելով պատասխանող աշակերտին՝ մեծ ուշադրութեամբ պետք է հետևի նաև ամբողջ դասարանին և պարտադրի աշակերտներին՝ լուռ լսել վոչ միայն ուսուցչի բացատրութեանը, այլև ընկերների պատասխանները, վոր կարողանան վերջում ուղղել նրանց թույլ տված սխալները և անել անհրաժեշտ լրացումներ: Ուսուցիչը պետք է աշխատի աշակերտներին ակտիվ կերպով մասնակից դարձնել ամբողջ դասին:

8. Հարցեր տալիս ուսուցիչը պետք է հարցն ուղղի ամբողջ դասարանին, վոր բոլորը մտածեն այդ ուղղութեամբ և հետո միայն հարցնի մեկին:

9. Անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրութեամբ դարձնել հետ մնացող աշակերտներին վրա: Այդ նպատակով դասի ժամին պետք է հաճախակի հարցնել նրանց, նորից բացատրել այն, ինչ լավ չեն հասկացել: Ճաշերից հետո առանձին պարապել նրանց հետ և հասցնել իրենց ընկերներին:

10. Հիվանդութեան պատճառով բացակայող աշակերտների հետ ևս պետք է դասերից դուրս պարապմունք կազմակերպել բացատրել նրանց անցածը և այդպիսով կանխել նրանց հետամնացութեանը:

Այս բոլորը դասի նախապատրաստման հիմնական կետերն են, վորոնք պետք է արտացոլվեն ուսուցչի որվա դասի պլանում: Ուսուցիչը նախապատրաստվում է դասի նախորդակին, սկզբում ամփոփում է այդ որվա կատարած աշխատանքը, նշում կատարողականը, թերակատարման դեպքում նշում է պատճառները և ապա պլանավորում է նոր դասը:

Բ. ԿԱՍԻ ԱՆՑԿԱՅՈՒՄԸ

Դասին նախապատրաստվելը, դասը պլանավորելը դասի մեթոդապես ճիշտ անցկացման նախադրյալներինց մեկն է, աշխատանքի միայն մի կողմը: Ուսուցիչը պետք է վոչ միայն նախապատրաստվի, պլանավորի անցնելիք նյութը, այլև կարողանա ճիշտ կազմակերպել և անցկացնել դասը: Ամենահիմնականն այն է, վոր ուսուցիչը կարողանա աշխատեցնել ամբողջ դասարանը, և վոչ թե անհատ աշակերտներին: Իսկ ամբողջ դասարանը կարելի չէ այն դեպքում աշխատանքի լծել, յերբ դասը մեթոդապես ճիշտ է կազմակերպված:

Այս նպատակով նախ քան դասն սկսվելը (զանգից առաջ) ուսուցիչը դասարան է բերում կամ լաբորատորիայում պատրաստում, սլանում նշված այն բոլոր դիդակտիկ նյութերը (նկարներ, համրիչ, քարտեզ, ֆիզիկական, քիմիական սարքեր, նյութեր և այլն), վորոնք որոպարծվելու յե դասի ընթացքում, և հերթապահ աշակերտների միջոցով դասավորում է սեղանի վրա կամ կախում պատից: Ուսուցիչն ստուգում է, թե դասարանում արդյոք կավիճ, ջնջոց, թանաք կա: Անհրաժեշտութեան դեպքում նա բաժանում է աշակերտներին տետրերը, թանաքամանները, գրելները կամ մատիտները:

Դասի այսպիսի նախապատրաստումը հնարավորութեամբ կտա ուսուցչին ազդեցնել կերպով ոգտագործել դասի 45 րոպեն և վոչ մի րոպե անտեղի չկորցնել:

ԴԱՍԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

Դասն սկսում է տնային աշխատանքների ստուգումով: Տնային գրավոր աշխատանքներն ստուգելուց հետո՝ դասատուն սկսում է հարցնել աշակերտներին տանը հանձնարարված դասը և զնահատական նշանակում: Դասատուն հին դասը կրկնել է տալիս մի քանի անգամ, ամրացնում աշակերտների հիշողութեան մեջ, ամփոփում, հանում է անհրաժեշտ յեզրակացութեան: Յերբ համոզվում է, վոր աշակերտները լրիվ չափով յուրացրել են հին դասը, անցնում են նոր դասի բացատրութեանը:

Բայց նախ քան նոր նյութին անցնելը, դասատուն հայտնում է աշակերտներին այդ դասի նպատակը, վորպեսզի աշակերտները գիտակցաբար ըմբռնեն նոր նյութը և իրենց ուշադրութեամբ կենտրոնացնեն այդ ուղղութեամբ:

Ավելի նպատակահարմար է, վոր հնարավորութեան դեպքում հարցերի միջոցով աշակերտներին մասնակից դարձնել նոր դասի բացատրութեանը և ակտիվացնել նրանց՝ հարկադրելով նրանց ուշադրութեամբ հետևել ուսուցչի բացատրութեանը ու պատրաստ լինել պատասխանելու ուսուցչի հարցերին:

